

Het Groninger
Landschap

Lente 2026
42e jaargang
nummer 1

Golden Raand

**Al 90 jaar
sterk voor
landschap dichtbij**

- 📍 **Wormen houden**
van ruige mest
- 📍 **Zachte landing**
voor trekvogels
- 📍 **Wouter en Folkert**
boeren met de natuur

Voorwoord

Op 14 maart 1936 besloot een groep van 45 Groningers, gestimuleerd door de toenmalige voorzitter van Natuurmonumenten, om stichting Het Groninger Landschap op te richten. Dit jaar vieren we dus ons negentigjarig bestaan. Daar staan we graag bij stil. We maken de balans op, maar kijken ook vooruit: waar willen we staan als Het Groninger Landschap zijn 100e verjaardag viert? En hoe zorgen we ervoor dat we ook voor de nieuwe generatie een relevante organisatie worden en blijven?

Als organisatie zijn we ook in beweging. Ons team is flink aan het verjongen. Daardoor verbreedt onze kijk op de wereld zich. Bovendien verlaten we de statige villa in Haren waarin ons kantoor de afgelopen jaren gevestigd was. Over enkele jaren hopen we neer te strijken in de Euvelgunnerheem, de boerderij van Thies Dijkhuis aan de Hunze in de stad Groningen. In de tussentijd 'landen' we in de hippe Mediacentrale in de stad. Wie weet welke goede ideeën we daar zullen opdoen.

Ondertussen gaat de natuur gewoon haar gang. In dit nummer leest u daar alles over. Zo kijken we uit naar de komst van de trekvogels die terugkeren uit het zuiden. In het Zuidelijk Westerkwartier kunnen zij rekenen op een warm welkom. In het Reitdiepgebied zorgen we met ruige stalmest voor een gezond bodemleven. En we spreken twee jonge boeren uit het Hunzedal: hoe zien zij hun toekomst en die van de landbouw in Groningen? Ik wens u veel leesplezier en hoop u te treffen bij een van onze activiteiten in dit feestelijke jaar!

Marco Glastra

Directeur Het Groninger Landschap

Coverfoto: Het Groninger Landschap bestaat negentig jaar. Op pagina 6 vertelt directeur Marco Glastra hoe de stichting nog altijd opkomt voor het landschap dichtbij.

Colofon

Magazine voor Beschermers van Het Groninger Landschap.

Bezoekadres

Helperpark 272-1
9723ZA Groningen

Postadres

Postbus 199
9750 AD Haren
T (050) 313 59 01
E info@groningerlandschap.nl
www.groningerlandschap.nl
Bank NL28 RABO 0373 1589 39

Golden Raand wordt gedrukt op FSC-gecertificeerd papier.

Golden Raand verschijnt drie keer per jaar en wordt toegezonden aan de Beschermers van Het Groninger Landschap.

Het Groninger Landschap maakt deel uit van Landschappen NL, een samenwerkingsverband tussen alle provinciale Landschappen en stichtingen voor Landschapsbeheer.

Redactie: Dizain, Het Groninger Landschap, Maartje Visser, Addo van der Eijk
Hoofdredactie: Petra van der Meer
Eindredactie: Dizain
Buitenhuisfotograaf: Marleen Annema
Overige fotografie: Gerrit Kiekebos, Gert Roelfsema, Thijs Glastra, Geert Job Sevink, Jaap Menses, Wilco van der Laan, Ronald Zijlstra
Bronnen: Het Groninger Landschap, Adobe Stock
Concept en vormgeving: Dizain
Productiebegeleiding: Mailtraffic

Nieuwe donateurs, afmeldingen, wijzigingen:
ledenadministratie@groningerlandschap.nl

Golden Raand digitaal

Ben je Beschermmer van Het Groninger Landschap en wil je de Golden Raand liever (of óók) digitaal lezen op je desktop? Ga dan naar www.groningerlandschap.nl/goldendraand

Het werk van Het Groninger Landschap wordt mede mogelijk gemaakt door de steun van de Provincie Groningen, de Nationale Postcode Loterij, Vrienden (bedrijven en sponsors) en Beschermers (donateurs). Het Groninger Landschap draagt het CBF-keurmerk voor goede doelen en is aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Inhoud

- 4 **Raandzaken** • 6 **Al 90 jaar opkomen** voor het landschap dichtbij
- 10 **Raad de plaat** • 12 **Jonge boeren** vol vertrouwen
- 14 **Buitencollege** Ruige stalmest voor een gezonde bodem
- 17 **GoldenHaart** van Bitsiel • 18 **Zachte landing** voor terugkerende trekvogels
- 20 **Buitenkans** Tussen hazen en bruggen
- 22 **Natuurtalent** • 23 **Gedichtbij** • 24 **Gespot** • 26 **Widde Meuln verbindt** opa en kleinzoon • 28 **Eropuit** • 31 **Bedrijfsvrienden**

Raandzaken

Bij Het Groninger Landschap gebeurt veel, van klein nieuws en vrolijke gebeurtenissen tot andere belangrijke zaken. Dit hebben we samengevat in de rubriek Raandzaken.

Groningen

Doe mee aan onze fotowedstrijd!

Het Groninger Landschap bestaat negentig jaar! We grijpen dit jubileum graag aan om stil te staan bij de natuur en het erfgoed dat we samen beschermen. Daarom vragen we jou om je mooiste foto van het Groninger landschap met ons te delen. Heb je de ochtendzon op de oude borgmuren van de Ennemaborg gekiekt? Een zingende blauwborst op het topje van een rietstengel gefotografeerd? Of de zeldzame steenanjer in het oude cultuurlandschap van het Bourtangerveld vereeuwigd op beeld? De mooiste foto's winnen een prijs én krijgen een plekje in de kalender van 2027. Stuur jouw foto in via www.groningerlandschaps.nl/fotowedstrijd

Nuis

Dag van het Landschap in Zuidelijk Westerkwartier

De slechte weersomstandigheden van vorig jaar gooiden helaas roet in het eten voor de eerste editie van de Dag van het Landschap. Dit jaar volgt een nieuwe kans: op zondag 12 april ben je van harte welkom op Landgoed Coendersborg. Struin over de gezellige streekmarkt, wandel mee met een rondleiding over het landgoed of woon een

lezing bij over dit karakteristieke coulisselandschap. Ook voor kinderen is er van alles te ontdekken: van waterdierjes scheppen tot een speurtocht door het bos. Heb je zin in een dag vol natuur, verhalen en streekbeleving? Meld je dan gratis aan via www.groningerlandschap.nl/dagvanhetlandschap

Groningen

Het Groninger Landschap komt naar je toe

Ons landschap zit vol verhalen. Die willen we graag met je delen. Daarom kun je ons nu uitnodigen voor lezingen over Het Groninger Landschap. In onze lezingen nemen we je mee in de prachtige natuurgebieden en het indrukwekkende erfgoed van Groningen. Van het Bourtangerveld tot het Hunzedal, van het Reitdiepgebied tot de Dollard. Met mooie beelden laten we zien hoe we deze gebieden beschermen en versterken. De lezing duurt ongeveer 1,5 uur en kost € 75. Kijk voor meer informatie en aanvragen op: www.groningerlandschap.nl/vraag-een-lezing-aan

📍 Wolfsbarge

Aankoop bij Wolfsbarge: Natura2000-gebied compleet

Het Groninger Landschap heeft aan de zuidoostoever van het Zuidlaardermeer, bij het buurtschap Wolfsbarge, een perceel van ruime 27 hectare aangekocht. Het stuk grond, nu nog akkerland, is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het was de laatste ontbrekende schakel van het oostelijk deel van het Natura2000-gebied in Groningen. De komende jaren richten we het terrein in als natuurgebied met ruimte voor moeras, broekbos en vochtig hooiland. Zo krijgt de natuur hier opnieuw de ruimte en ontstaat er een rijk leefgebied voor planten, dieren en insecten. Later volgen wandel- en fietspaden, zodat ook jij dit bijzonder stukje Groningen van dichtbij kunt beleven.

📍 Hunzedal

Natuuraankoop in de Oostpolder

In de Oostpolder heeft Het Groninger Landschap 3,7 hectare grond gekocht. Het perceel ligt binnen een Natura2000-gebied in het Hunzedal en wordt bijna volledig omringd door natuur die al in ons beheer is. Op het terrein troffen we nu al soorten als de ijsvogel, bever en grote zilverreiger. Ook bevinden zich er oude petgaten met smalle legakkers: stille getuigen van het veenverleden in dit landschap. We gaan het gebied terughoudend beheren, zodat de natuur hier alle rust en ruimte krijgt en we de natuurwaarden in de Oostpolder verder kunnen versterken.

📍 Niebert

Bijzondere bomentuin geschonken

Jan Woltema legde met veel zorg en toewijding een arboretum aan naast zijn huis in Niebert: Arboretum en Oofthof d'Oertocht. Nu het onderhoud te zwaar voor hem wordt, heeft hij deze bijzondere plek geschonken aan Het Groninger Landschap. De wens van Jan is helder: de tuin blijft een plek om te delen. Het arboretum dankt zijn naam aan een oud

veenbeekje dat hier ooit stroomde. Via het openbare wandel- en fietspad kan iedereen genieten van de fraaie verzameling oude boomsoorten, waaronder hoogstamfruitbomen. Zo vormt het arboretum een groene schakel in het landschap, versterkt het de houtsingels in het gebied en is het bovenal een plek om van de natuur te genieten.

Al 90 jaar opkomen voor het landschap dichtbij

Op 14 maart bestaat Het Groninger Landschap negentig jaar. Bij de oprichting in 1936 stelden de eerste bestuurders van de stichting zich ten doel om 'de waardevolle Groninger natuur, het landschap en het erfgoed te beschermen'. Negentig jaar later blijft Het Groninger Landschap onverminderd krachtig opkomen voor het landschap dichtbij, vertelt directeur Marco Glastra.

Vraag hem welk landschapstype zijn favoriet is, en Marco kan niet kiezen tussen het wierdenlandschap, het Hunzedal of de Veenkoloniën. Wat belangrijk is in het landschap, vindt de directeur, is dat aarde, natuur en mens in balans zijn. Anders gezegd: een landschap met een gezonde bodem en een goede waterkwaliteit, waar natuur de ruimte heeft en waar niet (te veel) ingegrepen hoeft te worden om soorten te behouden.

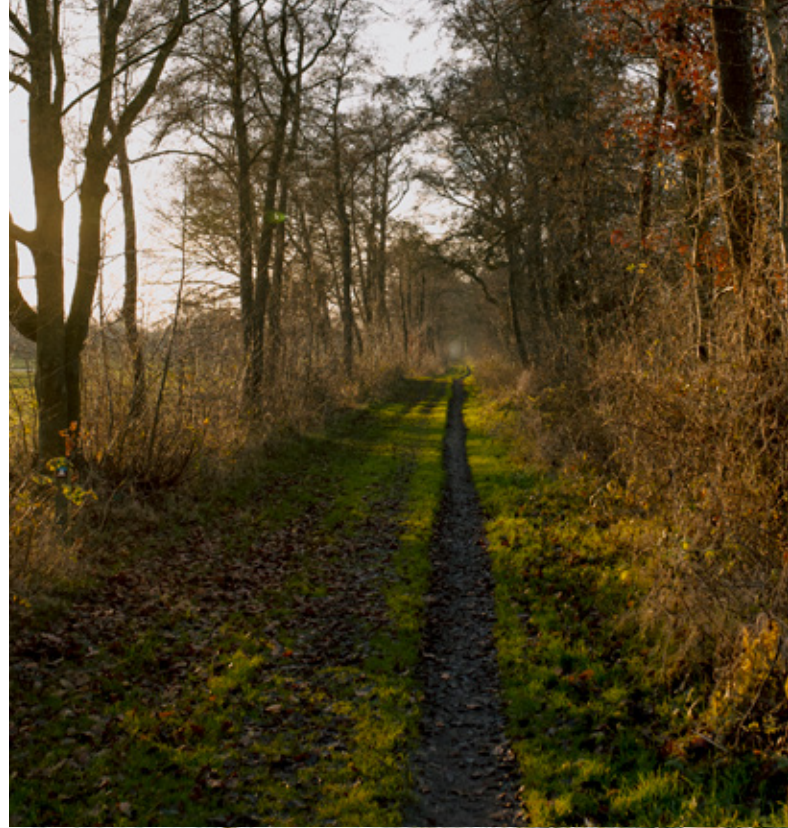
Een landschap dat de waarde die de mens er door de eeuwen heen aan toevoegde, koestert. Iwema Steenhuis is er een mooi voorbeeld van, vindt de directeur. "Als ik hier rondloop, krijg ik inkijkjes in de geschiedenis van het Zuidelijk Westerkwartier. Van de ontginningen, het ontstaan van het coulisselandschap en het steenhuis met zijn rijke historie. Ik zie hoe landbouw en natuur hier verweven zijn en de rijke biodiversiteit die dat oplevert. Hier kun je het verhaal van het landschap nog aflezen. Dit landschap klopt." Marco bekijkt Groningen graag met die 'landschapsbril' op. "Omdat het een inclusieve manier van kijken is. Het landschap verbindt erfgoed en natuur, maar ook landbouw en bebouwing. Het landschap heeft heel veel functies. Door er als geheel naar te kijken, ontstaat begrip voor al die functies en belangen. Dat begrip is nu misschien wel belangrijker dan ooit."

'We zijn geen tegenbeweging: we willen juist mee vooruit'

Betaald uit eigen zak

Marco staat aan het roer van een organisatie die zich al sinds 1936 inzet voor het behoud en de bescherming van Groninger natuur en erfgoed. In 2026 viert de stichting haar negentigjarig bestaan. Sinds de oprichting wordt Het Groninger Landschap geleid door ondernemende, gedreven mensen met een groot hart voor Groningen. In de eerste helft van het bestaan van de stichting waren er zelfs nog geen medewerkers, Beschermers of Bedrijfsvrienden. De bestuurders deden alles zelf: van lobbyen tot bezit verwerven. "Aankopen betaalden ze zelfs weleens uit eigen zak." Dankzij die inspanningen blijft het bezit van Het Groninger Landschap gestaag groeien. Zo wordt in 1956 Landgoed Coendersborg verworven, in 1965 gevolgd door Landgoed Ennemaborg. In de jaren zeventig koopt Het Groninger Landschap de eerste gronden in het Reitdiepgebied. Ook de aankoop van een deel van de Dollard, in 1981, is een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van de organisatie.

Elk stukje grond, elke borg, elk landgoed en elk bosje dat Het Groninger Landschap sinds 1936 heeft aangekocht, zal voor altijd beschermd en behouden blijven. Het uitbreiden van het bezit is volgens Marco dan ook de beste manier om natuur en erfgoed veilig te stellen. "Ik ben er trots op dat Het Groninger Landschap eigenaar is van een groot aantal prachtige natuurgebieden en bijzonder erfgoed. Ook in de toekomst blijven we onze collectie uitbreiden. Dankzij de steun aan het Groninger Natuurfonds kunnen we aankopen blijven doen. Daarnaast ontvangen we prachtige schenkingen en nalatenschappen. Steeds vaker gaan we in gesprek met mensen die overwegen om grond of een monumentaal pand aan ons na te laten. Vaak hebben ze er hun leven lang goed voor gezorgd – ze vertrouwen erop dat wij dat stokje na hun overlijden overnemen. Dat zijn heel mooie gesprekken."

Naamswijziging op de valreep

Wist je dat Het Groninger Landschap bijna 'Groningsch Landschap' had geheten? Dankzij een toespraak van rechtshistoricus Anne Siberdinus de Blécourt werd de naam op het laatste moment gewijzigd. De historicus betoogde namelijk dat de naam van de 'Groningsche Ommelanden' taalkundig gezien onjuist was: het moest 'Groninger Ommelanden' zijn. In navolging daarvan ging er tijdens de oprichtingsvergadering van Het Groninger Landschap een streep door de naam 'Groningsch Landschap'. En zo kwam Het Groninger Landschap aan zijn naam.

Gesteund door mensen

Maar de blik van Het Groninger Landschap reikt verder dan het eigen bezit alleen. Als belangenbehartiger van natuur en erfgoed in Groningen komt de stichting op voor de toekomst van het landschap. “We zijn geen tegenbeweging”, benadrukt de directeur. “We willen juist mee vooruit. We sluiten aan bij ontwikkelingen – of dat nu om landbouw, stedelijke ontwikkeling of kustveiligheid gaat – en denken mee: hoe kan de landbouw natuurinclusiever worden? Hoe kunnen we een dijk versterken en tegelijkertijd de randen van de Waddenzee verzachten? Hoe zorgen we ervoor dat de natuur niet stopt bij de bebouwde kom?” Jarenlang maakte Het Groninger Landschap zich sterk voor de terugkeer van de Hunze in de stad Groningen. “Omdat we ervan overtuigd zijn dat dat ontzettend veel oplevert. Uiteindelijk heeft de gemeente Groningen onze visie omarmd.”

“We hebben het vaak over Het Groninger Landschap als organisatie. Maar we moeten niet vergeten dat het de mensen zijn die dingen voor elkaar krijgen. Dankzij onze Beschermers, Bedrijfsvrienden, vrijwilligers, medewerkers en mensen die ons in hun testament opnemen, kunnen wij opkomen voor het landschap van Groningen. Dankzij hen kunnen we aankopen doen en onze rol als belangenbehartiger vervullen. Zonder die steun, in tijd of geld, waren we nergens.”

Verbindend landschap

Gesterkt door die steun ziet Marco de toekomst van Het Groninger Landschap positief in. Hij koestert dromen over de Hunze die door de stad Groningen stroomt, een groeiende populatie grutto's en een rijke kustzone met binnendijkse getijdengebieden. “Vanuit onze visie op het landschap als verbinder blijven we daaraan werken.” Wat dat concreet betekent? “We houden de overheid aan haar

verantwoordelijkheid voor een goede waterkwaliteit en het wegnemen van de deken aan stikstof die over Nederland ligt, dus ook over onze natuurgebieden. We werken aan een Groningen dat dooraderd is met natuur en creëren robuuste natuurgebieden waar de natuur op eigen benen kan staan. We bouwen zorgvuldig voort op het bestaande cultuurlandschap met zijn wierden, borgen en boerderijen. En bij ontwikkelingen in onze provincie kijken we waar we winst kunnen boeken voor natuur, landschap en erfgoed.”

Met negentig jaar ervaring in de spreekwoordelijke rugzak blijft Het Groninger Landschap doen wat zij het allerbeste doet: opkomen voor het landschap dichtbij. Zoals Marco het zegt: “Het Groninger Landschap kan niet de grote problemen van de wereld oplossen. Maar we kunnen wel het verschil maken in de provincie Groningen.”

‘Zonder de
steun van onze
Beschermers waren
we nergens’

Het Groninger Landschap gaat verhuizen

Na 25 jaar verlaat Het Groninger Landschap haar kantoor in Haren. De organisatie hoopt zich over een paar jaar te vestigen in boerderij Euvelgunnerheem. In 2019 erfde Het Groninger Landschap de boerderij van Thies Dijkhuis, de laatste boer van Euvelgunne. Boerderij Euvelgunnerheem ligt in een groene zone aan de rand van Groningen, aan de voormalige loop van de Hunze. Marco Glastra: “Dat de stichting haar kantoor aan de oever van de Hunze mag vestigen is een droom die uitkomt.” Op dit moment ondergaat het pand een grootscheepse renovatie. Daarom zal het nog even duren voordat Het Groninger Landschap zijn intrek in de boerderij kan nemen. Tot die tijd huurt de stichting een kantoorruimte in de Mediacentrale in Groningen.

Raad de plaat

Ooit kenmerkte dit beeld het Groninger landschap. Een klein boerderijtje, een klein stukje land en wat vee. Een eenvoudige woning voor de boer en boerin. Op deze foto stapt de boerin net de schuur binnen, terwijl boer Jan Ritzema zijn koe melkt. Veel van deze kleine boerderijen, keuterboerderijen genoemd, zijn door de jaren heen geruisloos verdwenen. De boerderij van boer en boerin Ritzema, op een oude dorpswierde in het Reitdiepgebied, werd herbouwd en dient nu als vakantiewoning.

Wat is de naam van de keuterboerderij die we zoeken?

Het antwoord vind je op pagina 29.

Heb jij ook een mooie plaat? Stuur deze dan in via www.groningerlandschap.nl/raad-de-plaat

Foto: Beeldbank Groningen, uit de collectie Historische Kring Ubbega. Fotograaf onbekend.

Jonge boeren willen niet méér, maar beter

Terwijl overal in Nederland boeren hun bedrijf sluiten, stappen Wouter en Folkert Steenbergen juist vol vertrouwen in de biologisch-dynamische melkveehouderij van hun ouders. Op het erf waar ze opgroeiden bouwen ze samen door aan een toekomstbestendig familiebedrijf.

Zo'n drie jaar geleden werden Wouter (links op de foto hierboven) en Folkert (rechts) officieel onderdeel van het familiebedrijf. Wouter wist al vroeg dat hij in het bedrijf wilde, maar deed eerst ervaring op bij andere boeren. Folkert volgde de opleiding metaalbewerking en werkte eerst in het onderhoud bij andere bedrijven voordat hij toch terugkeerde naar het familiebedrijf. "Je wilt toch iets eigens opbouwen", legt hij zijn keuze uit. Voorlopig runnen de broers de melkveehouderij nog samen met hun ouders, Wilma en Berend Steenbergen. Allemaal met een eigen rol. Berend houdt zich bezig met de koeien, Wilma verzorgt de boerderij-educatie en runt de boerderijwinkel, Wouter werkt op het land en Folkert verzorgt het technisch onderhoud.

Uitdagingen van het boerenleven

Het bedrijf telt zo'n 80 melkkoeien, 20 stuks vleesvee en jongvee. Daarnaast is er akkerbouw, waarvan driekwart bestaat uit graan voor eigen veevoer. "Vanuit de biologisch-dynamische regels moeten we minimaal 85 procent van al het voer zelf verbouwen", legt Wouter uit. "Je kunt het zien als een kringloop: wat we van het land halen is voer voor de koeien en hun vaste mest gebruiken we vervolgens weer op het land." De jonge boer vervolgt: "We hebben minder koeien dan gemiddeld, maar wel veel grond. Daardoor hebben we ruimte om extensief te werken en onder de stikstofnormen te blijven. We gebruiken 130 hectare grond, waarvan 40 hectare in eigendom is. De rest pachten we, onder meer van Het Groninger Landschap."

De broers kennen de boerderij van haver tot gort. Ze weten welke delen van hun grond gauw droog zijn, of juist nat. Ze kennen de nukken van de verschillende grondsoorten waarop ze gewassen verbouwen. Ze weten welke uitdagingen er bij het boerenleven horen.

'Dit is wat we willen doen, op deze plek, op deze manier

“Als boer maak je plannen voor jaren vooruit, terwijl beleid soms op relatief korte termijn kan wijzigen”, zegt Wouter. “Dat is weleens lastig.” In hun omgeving zien ze dat collega-boeren zich genoodzaakt voelen hun boerderij te verkopen. De redenen zijn uiteenlopend: een gebrek aan opvolging, gezondheidsproblemen, maar ook onzekerheid over regelgeving.

Niet meer, maar beter

Folkert en Wouter blijven nuchter onder al die ontwikkelingen. Ze willen vooral vooruitkijken. Plannen maken. Binnenkort gaat de oude varkensschuur op de schop. Er komt een grotere boerderijwinkel, eigen zuivelverwerking – met onder meer boter en karnemelk – en een nieuwe ruimte voor educatie en workshops. Folkert: “We zien om ons heen dat jonge boeren vaak vooral méér willen: meer koeien, meer grond. Maar meer is in mijn ogen niet altijd beter. Werkplezier is net zo belangrijk.” Wouter vult aan: “We willen het bedrijf liever béter maken. We willen nieuwe dingen uitproberen en blijven leren. Anders wordt het saai”, zegt hij lachend. “Maar er moet wel een vaste basis zijn.”

De twee zijn vol vertrouwen over de toekomst. “Dit is wat we willen doen, op deze plek, op deze manier”, vat Wouter het treffend samen. “Als ik op een zomerse ochtend de koeien uit het land haal en de zon zie opkomen, dan zit ik zó te genieten. Ik weet niet of er een andere baan is die mij dat gevoel zou kunnen geven.” Folkert vult aan: “Met onze manier van boeren hopen we het bedrijf en het landschap om ons heen steeds ietsje mooier te maken. Dat is onze missie.”

Filmtip: De laatste mestbult

In de documentaire De laatste mestbult volgt regisseur Thom Verheul zijn dorpsgenoot Albert Jan Veldman in zijn laatste jaren als boer in het Groningse Gorecht. Samen met vijf andere boeren vertelt hij over werken in een kwetsbaar landschap, waar landbouw en natuurbeheer nauw met elkaar verweven zijn. De film laat zien hoe boeren, natuurorganisaties en andere partners samen zoeken naar het juiste evenwicht tussen een toekomstbestendig boerenleven en een gezonde natuur. De film wordt op verschillende plekken in de provincie vertoond.

Kijk voor meer informatie op
www.groningerlandschap.nl/delaatstemestbult

Ruige stalmest is een gezond menu voor de bodem

Ruige stalmest speelt een sleutelrol in het weidevogelbeheer in het Reitdiepgebied. In dit Buitencollege gaat Maaïke Folkersma, medewerker natuur bij Het Groninger Landschap, in op het belang van ruige stalmest voor een gezonde bodem.

In de potstal van Bezoekerscentrum Reitdiep liggen de blaarkoppen er behaaglijk bij. Zo tegen het eind van de winter leven de dieren op een dik en warm 'matras' van stro en mest. Elke dag voorziet Maaïke of een vrijwilliger van Het Groninger Landschap de stal van een verse laag stro. De koeien laten hun vlaaien erin vallen en trappen hun bed stevig aan. Als ze in het voorjaar weer de weides ingaan, blijft in de potstal een dikke, halfverteerde laag stro en mest achter: de ruige stalmest. "Die laag is ongeveer net zo hoog als ikzelf. In totaal ligt hier straks zo'n honderd ton aan bruin goud", glimlacht Maaïke.

Want goud, dát is de ruige mest. Het spul speelt een sleutelrol in het weidevogelbeheer in het Reitdiepgebied. Vanuit de potstal kijkt Maaïke uit over de Koningslaagte, een weidelandschap nabij het bezoekerscentrum. Ieder jaar in februari strijken daar honderden grutto's neer. "Na hun lange vlucht uit Afrika rusten ze hier uit. Ze eten de hele dag regenwormen om aan te sterken." Dat de bodem in de Koningslaagte rijk is aan regenwormen, is mede te danken aan de ruige stalmest. "De ruige mest bestaat voor een groot deel uit dood organisch materiaal, zoals halfverteerde plantenresten en stro. Daar zijn regenwormen gek op. Ze trekken het de grond in en verteren het tot humus. De humus verbetert vervolgens de bodemstructuur, houdt water vast en helpt kruiden groeien. Dus hoe meer regenwormen, hoe gezonder de bodem."

Buitencollege

Doordacht bemesten

Toch zal het nog even duren voor de regenwormen zich tegoed kunnen doen aan de mest die nu nog in de potstal ligt. Nadat de koeien de stal hebben verlaten, mag de mest enkele maanden fermenteren of 'rijpen'. Dit proces maakt voedingsstoffen in de mest stabiel, zodat die straks langzamer worden afgegeven aan de bodem. In de nazomer of winter verspreiden Maaïke en haar collega's de ruige mest vervolgens over de percelen. Daarbij zoeken ze naar de juiste balans tussen verschrallen en bemesten. "Is de grond te sterk bemest, dan moeten we een paar jaar verschrallen door te maaien en het gras af te voeren. Bemesten we te weinig, dan gaat dat weer ten koste van de regenwormen. Het organisch materiaal ontbreekt en de zuurgraad daalt. In een zure bodem leven amper wormen."

Daarom brengt een plantenkenner ieder jaar de vegetatie in de weilanden in kaart. Op basis van diens bevindingen wordt bepaald welk perceel bemest wordt, en welk niet. "Sommige weilanden bemesten we jaarlijks, andere eens in de drie jaar. Ook de grondsoort speelt een rol. Veen bemesten we vaker dan kleigrond, mede omdat veen gevoelig is voor verzuring. Met dit zogeheten mozaïekbeheer creëren we variatie. Elk perceel beheren we anders, zodat een mozaïek ontstaat."

Kruidenrijk grasland

Die precisie is niet alleen nodig om de bodem geschikt te houden voor regenwormen, maar ook om kruidenrijk grasland te creëren. Want waar het dieet van volwassen grutto's voornamelijk uit wormen bestaat, eten gruttokuikens alleen insecten: zo'n tienduizend per dag! Het kruidenrijke grasland trekt insecten aan, zodat de kuikens aan hun enorme voedselbehoefte kunnen voldoen. Ook het mozaïekbeheer helpt de jonge vogels om veilig groot te groeien. "Op plekken waar de vegetatie korter is, kunnen ze zich makkelijk voortbewegen, terwijl ze de percelen met langere vegetatie kunnen gebruiken om zich te verschuilen." Op zijn weilanden gebruikt Het Groninger Landschap alleen ruige stalmest. "Dat geldt ook voor onze pachters. Drijf- en kunstmest zijn niet toegestaan." Maaïke vergelijkt de mestsoorten met ons eigen voedsel. "Drijfmest en kunstmest zijn fastfood voor de bodem: een snelle afgifte van voedingsstoffen, waar vooral grassen

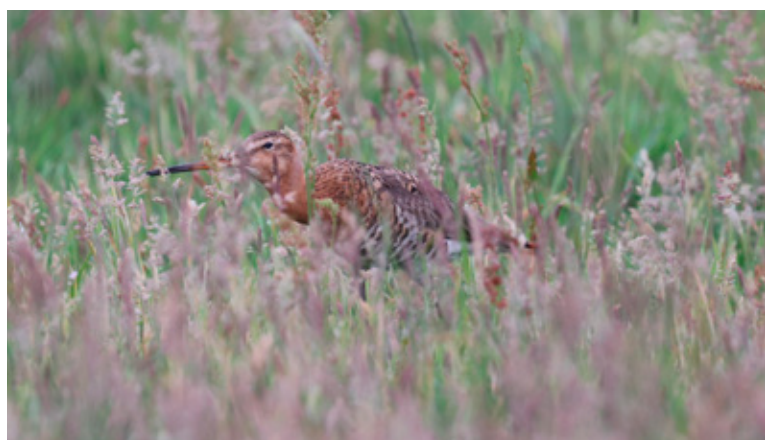
'We zoeken naar de balans tussen verschrallen en bemesten'

sneller groeien. Dat gras verdringt kruiden. Bovendien wordt drijfmest geïnjecteerd, waarbij de bodem wordt opengesneden en beschadigd. Ruige stalmest geeft voedingsstoffen langzaam af, waardoor het als een uitgebalanceerd, gezond menu fungeert.”

Investeren in weidevogels

Voor weidevogels is het alle hens aan dek. Landelijk gaat het slecht met ze. Sinds de jaren zeventig is de gruttopopulatie, onze meest iconische weidevogel, met driekwart afgenomen. Om de dieren te ondersteunen, is echter meer nodig dan alleen ruige stalmest; ook water speelt een cruciale rol. “In het Reitdiepgebied hebben we met stuwen en dammen de waterstand verhoogd. Dat is belangrijk, want gruttosnavels kunnen niet door de harde, droge klei.” Daarnaast pakt Het Groninger Landschap predatoren aan, onder meer door het landschap open te houden. Vanuit de uitkijkpost in de potstal wijst Maaïke op het boomloze landschap. “Bomen en struiken halen we weg. Weidevogels weten dat daarin predatoren zitten.”

De jarenlange investeringen in weidevogelbeheer beginnen zich inmiddels uit te betalen. Al vijftien jaar worden de weidevogels in het Reitdiepgebied geteld. Maaïke bladert in de meest recente rapportage. Veel trends vertonen een stijgende lijn. “Het aantal broedende eenden en steltlopers neemt toe. Van grutto's zijn vorig jaar 117 territoria geteld. In 2014 waren het er nog slechts 48.” Is het tij definitief gekeerd? Maaïke wil niet te snel juichen. “Het broedsucces was vorig jaar opnieuw te laag. Voor een gezonde populatie worden te weinig kuikens groot. Dat is zorgelijk.” Verheugd is ze over de terugkeer van de kempfaan. “Vorig jaar heeft ten zuiden van Garnwerd voor het eerst in lange tijd waarschijnlijk een paartje gebroed. Dit voorjaar let ik extra op ze.”

'Gruttokuikens eten tot wel tienduizend insecten per dag'

Blaarkoppen zijn levend erfgoed

Wie een blaarkop ziet, herkent hem meteen aan de witte kop en de opvallende vlekken rond de ogen. Dit oude runderras komt uit Groningen en speelde eeuwenlang een belangrijke rol in het boerenleven. Blaarkoppen zijn dubbeldoelkoeien: ze leveren zowel melk als vlees en ze staan bekend als sterk en robuust. In het veld redden ze zich prima en vragen ze weinig aandacht. Er was een tijd dat de helft van de Groninger veestapel uit blaarkoppen bestond. Tegenwoordig zijn ze zeldzaam en gelden ze als levend cultureel erfgoed. In de potstal van Bezoekerscentrum Reitdiep trekken ze veel bekijks, vooral in het voorjaar, wanneer er kalveren zijn.

Goldenhaart van Bitsiel

Naam:

Robert Vos en José
de Vries van Bitsiel

Gevestigd in:

Groningen

Beschermers sinds:

2025

Met een echte Grunneger als CEO en vele Groninger medewerkers is ICT-dienstverlener Bitsiel diepgeworteld in Groningen. Om die verbondenheid verder te versterken, adopteert het bedrijf dit jaar het bunkercomplex Batterij Fiemel bij Termunten, vertellen accountmanager José de Vries en operationeel- en servicemanager Robert Vos.

Bijdragen aan het behoud van het Groninger landschap en erfgoed: voor het team van Bitsiel is het vanzelfsprekend. Hoewel Bitsiel organisaties in heel Nederland helpt hun digitale veiligheid op orde te krijgen, is het bedrijf door en door Gronings. "Zelfs onze naam is deels Gronings", lacht José. "'Bit' verwijst naar het Engelse bits en bytes, de bouwstenen van digitale informatie, 'siel' is natuurlijk Gronings voor sluis." De managers groeiden allebei op in Groningen. Roberts wortels liggen in Westerlee. "We waren veel buiten: hutten bouwen, uilenballen zoeken." Na omzwervingen in binnen- en buitenland keerde hij terug naar het

noorden. "Ik miste het landschap en de nuchtere mentaliteit." José groeide op in Holwierde. "Als kind speelde ik veel in de bunkers die daar net buiten het dorp liggen."

Sinds 2025 is Bitsiel Bedrijfsvriend van Het Groninger Landschap. Dit jaar adopteert het bedrijf bunkercomplex Batterij Fiemel bij Termunten. Robert: "Bunkers bieden veiligheid, maar bij Batterij Fiemel is ook stevig gevochten. Die tegenstrijdigheid nodigt uit tot gesprek. De bunkers herinneren ons eraan om te blijven praten over veiligheid. Dat vinden we bij Bitsiel heel belangrijk. Daarom dragen we graag bij aan het behoud van Batterij Fiemel."

Ook Bedrijfsvriend worden?

Met de adoptie van Bunkers Fiemel draagt Bitsiel bij aan het behoud van dit Gronings erfgoed. Wil je met jouw bedrijf ook meewerken aan de bescherming van onze natuur, erfgoed en landschap? Word dan Bedrijfsvriend. Dat kan al vanaf € 750 per jaar. Kijk voor meer informatie op www.groningerlandschap.nl/bedrijfsvriend

Het Groninger landschap. **Mooi dichtbij.**

Zachte landing voor terugkerende trekvogels

Gekraagde roodstaart

In het voorjaar is het in rietkragen, langs bosranden en boven weilanden een drukte van jewelste. Kleine karekieten en rietzangers zingen uit volle borst, blauwborsten laten zich horen vanaf rietpluimen, zwaluwen scheren laag over erven en boven weilanden cirkelen grutto's die na maanden afwezigheid hun plek weer opeisen. Natuurbeheerder Bert Speelman kijkt er ieder jaar weer naar uit.

“Als je de eerste tjiftjaf weer hoort, de eerste insecten tevoorschijn ziet komen en alles begint te bloeien, dan voel je dat het voorjaar er écht is”, zegt Bert, die werkt in het Zuidelijk Westerkwartier. Zijn werkgebied wordt gekenmerkt door een afwisseling van open graslanden, houtwallen en bosjes, met daartussen historische borgen zoals Landgoed Coendersborg. Het is een landschap waarin veel vogels zich prettig voelen. En dat moet zo blijven, vindt de natuurbeheerder. Daarom probeert hij voldoende voedsel, veiligheid en broedgelegenheid te creëren voor terugkerende trekvogels. Variatie is daarbij essentieel. “Het landschap moet niet homogeen zijn”, zegt hij. “Er moeten overgangen in zitten: nat en droog, open en besloten. Juist die afwisseling zorgt ervoor dat veel verschillende soorten er kunnen landen, aansterken en blijven.”

Variatie creëren en behouden

Grofweg onderscheidt Bert drie groepen vogels: moerasvogels, weidevogels en bosvogels. Moerasvogels, zoals rietzanger en blauwborst, zijn gebonden aan rietlanden en natte oevers, waar ze insecten vinden en hun nesten diep tussen de stengels bouwen. Weidevogels als grutto, tureluur en kievit hebben juist behoefte aan open, natte graslanden, met plas-drasplekken om bij aankomst op te vetten en kruidenrijke graslanden waarin hun kuikens voldoende insecten vinden. Bosvogels als tjiftjaf, bonte vliegenvanger en gekraagde roodstaart zijn juist weer afhankelijk van structuurrijke bossen met oude bomen, struiken en open plekken. Daarnaast zijn er soorten die hun eigen weg gaan, zoals zwaluwen: oeverzwaluwen nestelen in steile zandwanden, terwijl boeren- en huiszwaluwen de nabijheid van huizen en erven zoeken.

Om voldoende variatie te creëren en te behouden, wordt ook in het Zuidelijk Westerkwartier voortdurend gewerkt aan het landschap. “Op Landgoed Coendersborg hebben we zo'n vijf kilometer elzensingel opnieuw ingericht. De bomensingels kregen weer een onderlaag van inheemse struiken, waaronder meidoorn, hazelaar en Gelderse roos. Dat levert niet alleen broed- en schuilplekken op, maar ook voedsel

'Variatie maakt het landschap levend'

zoals bessen en noten. Onder meer de gekraagde roodstaart en bonte vliegenvanger maken daar graag gebruik van.”

Ook bij het Leekstermeer wordt gewerkt ten faveure van de gevleugelde bewoners. Natte graslanden worden verschaald, zodat er weer bloemrijke hooilanden ontstaan, met daarin soorten als dotterbloem en koekoeksbloem. Waar bloemen zijn, zijn insecten. En waar insecten zijn, zijn vogels. “Trekvogels vinden in zo'n landschap voldoende voedsel om aan te sterken en hun jongen groot te brengen.”

Onverwachte gasten

Als trekvogels in Groningen neerstrijken, hebben ze er vaak een indrukwekkende reis op zitten. “Bonte vliegenvangers en gekraagde roodstaarten komen uit Midden-Afrika, kieviten overwinteren in Zuid-Europa en Noord-Afrika en boerenzwaluwen vliegen zelfs helemaal vanuit Congo terug”, vertelt Bert. “Onderweg liggen talloze gevaren op de loer. Denk aan voedseltekorten, slecht weer of zandstormen boven de Sahara. Als ze hier aankomen, zijn ze vaak verzwakt. Insectenrijke houtsingels, kruidenrijke graslanden en natte slootranden, greppels en poelen zijn dan van levensbelang. Pas wanneer ze weer zijn aangesterkt, begint het zingen, het baltsen en het zoeken naar een territorium.”

Als de omstandigheden kloppen, keert het leven ieder voorjaar terug. Soms met vertrouwde soorten, soms met onverwachte gasten. Bert vertelt dat even verderop, in Nanninga's bos, de afgelopen tijd raven zijn waargenomen, cirkelend boven het landschap. “Er zijn nog geen vaste broedgevallen, maar de soort lijkt het gebied voorzichtig te verkennen. Ook de zwarte specht laat zich steeds vaker horen en zien in oudere bossen, zoals het Harense Bos bij Zevenhuizen, vertelt Bert. Hoe spannend en interessant ook, de natuurbeheerder geniet net zozeer van de vertrouwde vogelsoorten in ‘zijn’ Zuidelijk Westerkwartier. “Als ik de bekende soorten weer hoor, ben ik altijd weer blij én een beetje verrast. Het landschap beweegt; je weet nooit helemaal zeker wat er komt. Dat maakt het juist zo interessant.”

Een warm welkom in je eigen tuin

Ook in je eigen tuin, groot of klein, kun je terugkerende trekvogels een warm welkom geven. Het belangrijkste is variatie. Plant inheemse bomen en struiken en laat afgefallen bladeren liggen. Liever niet in de hele tuin? Maak een ‘rommelhoekje’ of help vogels door nestkastjes op te hangen. Breekt het voorjaar aan? Vergeet dan niet om goed te kijken en luisteren, en te genieten van de verschillende vogels die jouw tuin bezoeken.

Fitis

Blauwborst

Buitenkans

Door Maartje Visser

Tussen hazen en bruggen

Via tal van bruggetjes leidt het Ommetje Reitdiep dwars door de rijke natuur en eeuwenoude historie van het Reitdiepgebied. Het ommetje werd onlangs uitgebreid van 2,5 naar 3,5 kilometer: een mooi moment om deze route eens te wandelen. Vrijwilliger Trijnie van Duinen weet de weg.

In het Reitdiepgebied ligt de geschiedenis aan je voeten. Voor wie goed kijkt, bevat dit cultuurlandschap tal van inkijkjes in de historie van het gebied. Gelukkig voor mij weet Trijnie precies waar die inkijkjes zich bevinden. En die kennis deelt ze graag. Als vrijwilliger van Het Groninger Landschap gidst ze regelmatig groepen door het gebied. Vandaag neemt ze mij mee op pad: we wandelen het Ommetje Reitdiep. Volgens de routebeschrijving begint de route aan de voorzijde van het bezoekerscentrum, maar wij wandelen vandaag in tegengestelde richting. Als we onze eerste stappen zetten in het weiland achter het bezoekerscentrum, weet Trijnie meteen te vertellen dat

we lopen over de zogenoemde Geuzenweg. Deze weg was eeuwen geleden een belangrijke verbindingsweg tussen Selwerd, Noorderhoogebrug en Euvelgunne. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog pendelden vooral de opstandelingen tegen het Spaanse gezag, geuzen genoemd, via de dijk op en neer. "En zo kwam de weg dus aan zijn naam."

Eb en vloed

We lopen in een stevige pas door, passeren een hek en even later een bruggetje. "In het Reitdiepgebied is het één en al water. Wist je dat dit vroeger een getijdengebied was? Onvoorstelbaar toch, dat de invloed van de zee helemaal tot hier reikte? Met de aanleg van de sluis bij Zoutkamp in 1858 kwam daar een einde aan." Trijnie lepelt de historie van het gebied moeiteloos op. "Ik heb het gebied pas echt leren kennen toen ik in 2019 vrijwilliger werd. Over de geschiedenis weet ik inmiddels het een en ander te vertellen. Ook de vogels die hier veel voorkomen, kan ik tegenwoordig redelijk herkennen. Maar een echte vogelaar zal ik nooit worden, hoor."

**Het Groninger
Landschap**

Tureluur of graspieper

Het Reitdiepgebied staat bekend om de weidevogels die er ieder voorjaar in groten getale neerstrijken. Grutto, tureluur, graspieper of Kievit: wandel je dit ommetje in de lente of zomer, dan is de kans groot dat je deze of een van de vele andere soorten ziet vliegen. Het Groninger Landschap werkt hard om het gebied aantrekkelijk te maken en te houden voor weidevogels. Op het moment van onze wandeling zitten de meeste vogels echter nog lekker in het zonnige zuiden. Geeft niks: ook nu is er nog genoeg natuurpracht om van te genieten. Zo worden we steeds weer verrast door de hazen die overal om ons heen opduiken – meermaals schieten ze zó dicht voor ons langs, dat we bijna over ze struikelen.

Nieuwe bruggetjes

We bereiken een bruggetje dat er nog erg nieuw uitziet. “Pas geleden zijn er twee nieuwe bruggetjes geplaatst. Daardoor konden we het Ommetje uitbreiden van 2,5 naar 3,5 kilometer”, weet Trijnie. Via eerst het ene, en even later het andere nieuwe bruggetje bereiken we een fietspad. We slaan linksaf naar het dorpje Noorderhoogebrug. Daar passeren we de prachtige korenmolen – “Zie je de schuur naast de molen? Dat is de zogenoemde sarrieshut: daar werden vroeger de belastingen geïnd” – en het voormalige tolhuis. We lopen de Wolddijk af en bereiken de oprijlaan van Bezoekerscentrum Reitdiep. De wandeling zit er alweer op. Dankzij Trijnie zag ik vandaag hoe in het Reitdiepgebied niet alleen de geschiedenis aan je voeten ligt, maar ook de natuur. Je struikelt er soms zelfs bijna over.

Ook naar buiten?

Route-informatie

Start wandeling:

Bezoekerscentrum Reitdiep,
Wolddijk 103, 9738 AD Groningen

Lengte route:

Lengte route: 3,5 kilometer

GPS: 53°13' 9.012"N 6°34' 0.012"E

Meer informatie

Scan de QR-code en ontdek wat je in en rond Bezoekerscentrum Dollard nog meer kunt zien en doen.

Bekijk ook onze andere wandelroutes via:
www.groningerlandschap.nl/wandelen

Natuurtalent

Jesper (27)

📍 Kropswolde

Jesper Schothorst was een van de eerste jeugdboswachters van Het Groninger Landschap. Inmiddels werkt hij als medewerker natuurbeheer bij de organisatie en laat hij op zijn beurt jeugd kennismaken met de mooiste plekjes in het Groninger landschap.

Hij was een echt buitenkind. Geïnteresseerd in alles wat groeide en bloeide, (bijna) altijd in voor een boswandeling. Maar had je de jonge Jesper gevraagd of hij van de natuur zijn werk zou maken, dan had hij waarschijnlijk aarzelend 'nee' geschud. Toen hij een jaar of elf, twaalf was, werd Jesper jeugdboswachter bij Het Groninger Landschap. "Ik vond het geweldig om het bos in te gaan met een opdracht van mijn begeleider. Dat waren eenvoudige klusjes hoor – schapen tellen bijvoorbeeld. Toch had ik het idee dat ik iets bijdroeg aan de natuur." Dat goede gevoel bleef Jesper bij: hij vertelt hoe hij jaren na zijn jeugdboswachterschap weer contact opnam met Het Groninger Landschap: of ze misschien een stageplaats voor hem hadden? "Die stage

leidde uiteindelijk tot een BBL-opleiding, en daaruit volgde deze baan." Wandelend door natuurgebied Leinwijk, aan de oostkant van het Zuidlaardermeer, vertelt Jesper over zijn voorliefde voor dit waterrijke stukje Groningen. "Het is een gebied waarin veel gebeurt. Er is hier altijd iets te zien. Kiekendieven, zeearenden, bevers..." Hij hurkt bij een omgevallen boom: duidelijke knaagsporen laten er geen twijfel over bestaan dat het een bever was die deze wilg een kopje kleiner maakte. "De vorige keer stond deze boom nog overeind. Geweldig toch, dat het gebied dankzij die dieren continu in beweging is."

Excursies Jeugdboswachter

Speciaal voor jongeren tussen de 12 en 15 jaar die enthousiast zijn over de natuur, organiseert Het Groninger Landschap een leerzame en avontuurlijke excursiereeks. De jonge natuurliefhebbers gaan vier dagdelen op pad met onze boswachters, leren over planten en dieren en ontdekken de mooiste plekjes in het Groninger landschap. Kijk voor meer informatie en om je (kind) aan te melden op www.groningerlandschap.nl/jeugdboswachter

"We geven de liefde voor de natuur dichtbij door aan de volgende generatie"

Juist dat maakt een gebied als Leinwijk volgens Jesper ook interessant voor de jeugd. De medewerker natuurbeheer vindt het belangrijk om jonge mensen te betrekken bij het werk van Het Groninger Landschap. Dit jaar organiseren Jesper en zijn collega's daarom een reeks van vier excursies speciaal voor jongeren die enthousiast zijn over de natuur. "Samen speuren naar beversporen, grutto's tellen of een nestplek maken voor vogels..." In het Groninger landschap is genoeg te doen en ontdekken voor jonge natuurliefhebbers, dat weet Jesper zeker. Hij hoopt dat de excursies de jongeren nog enthousiaster maken over alles wat er in de regio groeit en bloeit, net zoals het jeugdboswachterschap dat voor hem deed. "We geven de liefde voor de natuur dichtbij door aan de volgende generatie."

Wil je meer weten over onze educatieve programma's en jeugdactiviteiten? Kijk dan op www.groningerlandschap.nl/jeugd

Gedichtbij

Met Gedichtbij halen we buiten naar binnen. Want hoe kan dat beter dan met de kracht van verbeelding.

Verdw

waar ben je als je verdwaald bent?
Londen Obergum wat geeft het één
foute aanname en je bent nergens

ik hou van de lage zon
ik hou van het kale struikgewas
bij het kale struikgewas hou ik
van de lage zon wat ik wens
met jou bij een bramenstruik
in de zon en dat dan uit niets
blijkt hoe verdwaald we zijn

verdwaal maar verdwijn niet
in het grote bos
laat je niet in met eenzaamheid

bij Kraaibek ben je halverwege
Huizinge en Garsthuizen
Spanje is bij Warffum
Denemarken bij Slochteren

drink je thee in het bos ben je
waarschijnlijk bij Ansen
een mooie plek om te

Rik Andreae

Gespotplaatjes

📍 Waddenkust

Pimpels op drift

Het gebeurt niet vaak dat ze in zulke aantallen langstrekken, maar afgelopen oktober was het raak: een wareloedgolf van pimpelmezen trok langs de Nederlandse kust. Dankzij een vruchtbaar broedseizoen in Oost-Europa, en daarmee overvolle nesten, kozen de mezen massaal het luchtruim naar Nederland, op zoek naar voedsel en een plek om te overwinteren. Boven Texel en Vlieland werden duizenden blauw-gele flitsen geteld. Vogelbadjes waren overvol en voedertafels werden in recordtempo geplunderd. Nederland bleek een uitstekende tussenstop. Pimpelmezen voelen zich zowel in de natuur als in tuinen thuis. Zolang er maar voldoende voedsel is. Of de Nederlandse gastvrijheid naar meer smaakt? Dat zullen we dit najaar ontdekken.

📍 Landgoed Ennemaborg

Kleurrijke voorjaarstapijten

Nog voordat het voorjaar goed en wel begint, tonen de Groninger borgen hun eerste kleurenpracht. Tussen oude lanen en slingertuinen verschijnen de stinzenplanten, ook bekend als börgbloumkes. In de zeventiende en achttiende eeuw werden deze exotische soorten door borgbewoners geïmporteerd voor hun imposante tuinen. Sommige planten gedijden zo goed dat ze nu al vele eeuwen het Nederlandse voorjaar aankondigen. Rondom borgen zoals de Ennemaborg kleuren tapijten van sneeuwkllokjes en boerenkrokussen de grond lila en wit. Voor vroege vliegers als hommels en bijen zijn deze bloeiers onmisbaar: zij smullen van deze rijke nectarboost.

📍 Wolfsbarge

Een wolf trekt voorbij

Ook in Groningen duiken wolven steeds vaker op. Uitgerekend in Wolfsbarge meldde zich een jonge zwerver, alsof hij zich door de plaatsnaam had laten lokken. Trekkende wolven kunnen enorme afstanden afleggen. Meestal onopgemerkt, maar met de opmars van wolven in Nederland is dat minder vanzelfsprekend. In Groningen is van een roedel nog geen sprake. Toch nemen we het zekere voor het onzekere: onze landgeiten kunnen veilig achter een wolfwerend raster staan als er een wolf in de buurt is waargenomen.

Koning van de weide

Vanaf eind februari zijn ze er weer: de grutto's. Na een lange reis uit West-Afrika keert deze 'koning van de weide' terug naar de vertrouwde broedplekken. Hun eerdere nestlocaties vinden ze feilloos terug, net zoals hun partners. Aanvankelijk staan ze er nog wat verkleumd bij, maar zodra de lentezon doorbreekt klinkt hun roep: grut-o, grut-o! Grutto's broeden graag in de Groninger graslanden. Deze natte, kruidenrijke gebieden zijn de perfecte plek om aan te sterken en hun jongen groot te brengen.

Bescherm de jonkies

Kun jij ook zo genieten van het nieuwe leven in het voorjaar? Een paar maanden lang is de natuur één grote, groene kraamkamer. Er worden partners gezocht, baltsvluchten uitgevoerd, nesten gebouwd, eieren uitgebroed en jongen grootgebracht. Een levenscyclus die alleen slaagt in voldoende rust. Een kleine verstoring kan al genoeg zijn om ouders te laten vluchten, met het verlaten van hun jongen tot gevolg. Blijf daarom op de aangegeven paden en houd je hond kort aan de lijn. Veel dieren hebben hun schuilplekken en nesten laag bij de grond. Soms verder weg, maar vaak dichterbij dan je denkt.

Zandbij ontwaakt

Zodra de voorjaarszon het zand opwarmt, kruipt de grijze rimpelrug uit haar overwinteringsplek. Zoals haar naam al verraaft, herken je deze zandbij aan het gerimpelde, grijze achterlijf. En aan haar oranjebruine, harige borststuk. Deze forse bij houdt van open, droge bodems zoals heidevelden, schrale graslanden en oude stuifzanden. Geen verrassing dus dat je haar kunt waarnemen op het Bourtangerveld. Vind je haar niet, kijk dan goed naar de grond: bij haar nestjes laat ze kleine zandvulkaantjes achter. In het vroege voorjaar bezoekt ze bloeiende wilgen en klein hoefblad die precies op tijd stuifmeel leveren. De grijze rimpelrug is vrij zeldzaam, maar haar aantallen zijn de afgelopen decennia gelukkig stabiel gebleven.

Widde Meuln verbindt opa en kleinzoon

Na zijn pensioen ging Henk Woltjer aan de slag bij de Widde Meuln in Ten Boer. Zijn kleinzoon Nieck de Waal ging als kind al graag met opa mee naar de molen. Zodra het kon, werd ook hij vrijwilliger. Inmiddels vind je ze niet alleen samen bij de molen, maar ook in de promotiewagen van Het Groninger Landschap. "Eerst reed ik met opa mee, nu is het andersom."

Wat verbindt jullie met het Groninger landschap?

Henk: "Ik ben geboren in Ten Post, maar heb voor mijn werk jaren in de stad gewoond. Toen ik met pensioen ging, wilde ik weer terug naar de ruimte en de rust. Zo kwam ik terecht in Ten Boer. Alles voelde meteen vertrouwd: de grote boerderijen, het open landschap. We zijn hier opgegroeid. Die band met het landschap blijft." Nieck: "Ik studeer in Wageningen en ga in het weekend altijd terug naar Groningen. Na Zwolle wordt het rustiger op de weg en kan ik genieten van de uitzichten. De velden, de wierden: dat is voor mij gewoon thuis."

Wat motiveerde jullie om vrijwilliger te worden?

Henk: "Eigenlijk ben ik er gewoon ingerold. Voordat Het Groninger Landschap de Widde Meuln overnam hielp ik er al bij het onderhoud. Na mijn pensioen wilde ik graag bezig blijven. Inmiddels werk ik hier zeventien jaar en ik vind het nog steeds hartstikke leuk. Ik ben ook chauffeur van de promotiewagen. Toen ik daarvoor werd gevraagd, zei ik meteen ja." Nieck: "Als kind was ik al vaak bij opa in de molen. Als er iets te doen was, hielp ik altijd mee. Deze plek voelt voor mij dus heel vertrouwd. Toen ze vroegen of ik vrijwilliger wilde worden, hoefde ik niet lang na te denken. Nu ik mijn BE-rijbewijs heb gehaald, kan ik ook met de promotiewagen rijden. Eerst reed ik met opa mee, nu is het weleens andersom."

Wat houdt jullie vrijwilligerswerk in?

Henk: "Elke donderdag werk ik samen met medevrijwilliger Piet Zuidema aan de molen. Schilderen, reparaties uitvoeren, de wieken versieren: er is altijd iets te doen. Daarnaast rijden Nieck en ik met de

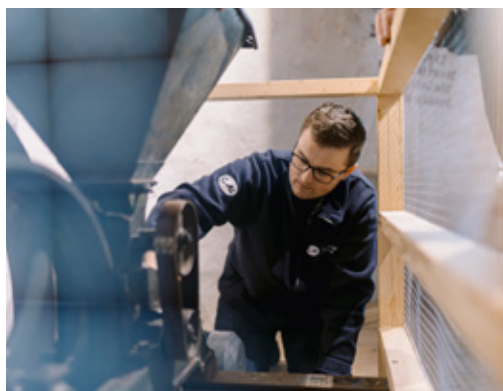
promotiewagen naar festivals of markten in de hele provincie. Ik kijk altijd weer uit naar het Hunzefestival. Dat is altijd een mooie dag met een leuke groep vrijwilligers." Nieck: "Als de molen open is, verricht ik allerlei hand- en spandiensten. Een van de hoogtepunten van het jaar is voor mij de avond van Sint-Maarten. Dan verlichten we de molen en delen we lekkers uit aan kinderen die met hun lampion langskomen. We sluiten de avond steevast samen af met een kom snert. Ik geef nu nog geen rondleidingen, maar wil dat wel gaan doen. Daarvoor volg ik binnenkort de opleiding tot gids."

Waar genieten jullie het meest van in het werk?

Henk: "De donderdagen bij de molen vind ik het mooist. We beginnen met een bakje koffie, kijken wat er moet gebeuren en gaan aan de slag. Het geeft een voldaan gevoel als alles er weer netjes bij staat. Daarnaast ga ik graag met de promotiewagen op pad. Daarmee komen we op de mooiste plekken van Groningen." Nieck: "Het mechaniek van de molen fascineert me. Er komt best veel kijken bij het draaien of juist stilzetten van de molen. Dat blijft interessant om te zien. Het Groninger Landschap is een prettige organisatie om voor te werken. De medewerkers en andere vrijwilligers zijn betrokken, kennen je bij naam en zijn altijd bereid om mee te denken of te helpen. Dat maakt het vrijwilligerswerk extra leuk."

Ook vrijwilliger worden?

Kijk op www.groningerlandschap.nl/vrijwilligers

'De velden, de wierden:
hier ben ik thuis'

Goldenhaart

Word Beschermer

Door aankoop en goed beheer bewaren we ons karakteristieke landschap. Ook voor volgende generaties. Dat is mogelijk dankzij onze vele enthousiaste Beschermers. Help jij ook natuur en erfgoed een stem te geven? Meld je aan en word Beschermer van Het Groninger Landschap! Dit kan al vanaf € 3,00 per maand via www.groningerlandschap.nl/beschermer

Maak ook gemakkelijk een gift over via Tikkie

Scan de QR-code met je mobiele telefoon, kies welke gift je wilt doen en maak het bedrag direct en eenvoudig over. Liever handmatig een gift overmaken? Dat kan ook. Overmaken mag dan naar rekeningnummer

NL28 RABO 0373 1589 39
ten name van Stichting
Het Groninger Landschap,
eventueel onder vermelding
van het doel, bijvoorbeeld het
Jeugd-natuureducatiefonds.

Periodiek schenken

Schenk je Het Groninger Landschap – gedurende vijf jaar – jaarlijks een vast bedrag van minimaal €100? Dan is de gift volledig aftrekbaar van de belasting. De enige voorwaarde is dat de schenking wordt vastgelegd in een Overeenkomst periodieke gift. Inmiddels steunen tientallen Beschermers ons al via een periodieke gift. Wil je meer weten? Kijk dan op onze website: www.groningerlandschap.nl/schenken

Nalaten aan Groninger natuur en erfgoed

Om onze prachtige natuur en erfgoed te behouden en beschermen, is het ook mogelijk om Het Groninger Landschap op te nemen in je testament. Op deze bijzondere manier leven niet alleen wij, maar ook toekomstige generaties Groningers in een wereld met dieren als grutto's, otters en zeehonden om de hoek. En genieten ook zij van de wierden, borgen en monumentale boerderijen die Groningen rijk is.

Meer weten over deze bijzondere manier van schenken? Neem dan contact op met Thijs Meeuwissen van Het Groninger Landschap via 050 313 59 01 of info@groningerlandschap.nl

Eropuit

Houd je van cultuur en natuur, van struinen en onderzoeken? Het Groninger Landschap biedt je oneindig veel mogelijkheden om te wandelen, te fietsen, te varen, monumenten te bezoeken, deel te nemen aan excursies of je eigen route te plannen. Onze vrijwilligers organiseren elk seizoen tal van activiteiten, excursies en evenementen. Op welke ontdekkingstocht ga jij deze lente?

Bekijk onze lenteagenda

Voor onze complete lenteagenda:: scan de QR-code of ga naar www.groningerlandschap.nl/activiteiten

Bezoekerscentrum Reitdiep

Vogelsafari voor jonge avonturiers

21 maart 2026
14:00 – 15:30

De lente is aangebroken. Wil jij ontdekken welke gevederde vrienden terugkeren na een warme winter in Afrika? Speciaal voor de jongste vogelaars organiseren we een boeiende vogelexcursie. Samen trekken we de weilanden rondom Bezoekerscentrum Reitdiep in. Daar is het een drukte van jewelste. Verschillende weidevogels komen naar onze provincie om te voeden en broeden. Hoeveel verschillende soorten spot jij? Tip: trek je laarzen aan en vergeet je verrekijker niet! Meld je gratis aan voor dit avontuur via www.groningerlandschap.nl/activiteiten

Bezoekerscentrum Ennemaborg

Paaseieren zoeken op het landgoed

6 april 2026
10:30 – 12:30

Paaseieren zoeken was nog nooit zo leuk! Op Landgoed Ennemaborg kun je dit voorjaar met jouw gezin meedoen aan een avontuurlijke paaseierenspeurtocht. In kleine groepjes ga je het landgoed op. Met een GPS-apparaat in de hand volg je aanwijzingen, scan je codes op de goed verstopte eieren en ontdek je Landgoed Ennemaborg als nooit tevoren. De speurtocht is ongeveer vier kilometer lang en is geschikt voor kinderen vanaf zes jaar. Trek stevige wandelschoenen aan. Zin om mee te doen? Meld je aan via www.groningerlandschap.nl/activiteiten

Wandeling vol verhalen

26 april 2026
14:00 – 16:00

Polder Breebaart zit vol verhalen. Tijdens deze wandeling rond de polder vertelt een gids over het rijke verleden van het Reiderland, het ontstaan van de Dollard en Polder Breebaart én over de natuur die hier volop leeft. Het brakwatergebied kent een rijke vegetatie met soorten als schorrenkruid en goudknopje. Voor broedvogels als de kluut en lepelaar is Polder Breebaart een waar paradijs. Meewandelen? Meld je aan via www.groningerlandschap.nl/activiteiten

Polder Breebaart

Op bezoek **bij de molenaar**

9 en 10 mei 2026
10:00 – 17:00

Molens zijn onlosmakelijk verbonden met het Groninger landschap. Tijdens de Nationale Molendagen op 9 en 10 mei kun je deze prachtige monumenten van dichtbij ontdekken. Door heel Groningen openen molens hun deuren voor publiek. Enthousiaste molenaars vertellen je graag over 'hun' molen, het ambacht en de belangrijke rol die molens vroeger speelden in het dagelijks leven. Benieuwd welke molens je kunt bezoeken? Op onze website vind je een overzicht van alle deelnemende molens: www.groningerlandschap.nl/nationalemolendagen

Bezoekerscentrum Waddenkust

Groningen

Kom naar het Waddenfestival

7 juni 2026
11:00 – 17:00

Het tweejaarlijkse Waddenfestival bij het bezoekerscentrum in Pieterburen is een heerlijk uitje voor het hele gezin. Ontdek samen de rijke natuur van de Wadden gaan jullie slootbeestjes onderzoeken, wadvogels spotten of uilenballen pluizen? Of ga op pad met een van onze gidsen en ervaar de schoonheid van de kwelders. Zien we je bij dit gezellige festival? Meld je gratis aan via www.groningerlandschap.nl/activiteiten

Beleef de Nationale Vogelweek

9 t/m 17 mei 2026

Van 9 t/m 17 mei staat Nederland helemaal in het teken van vogels. Ter ere van de Nationale Vogelweek organiseert Het Groninger Landschap verschillende vogelrijke excursies. Trek samen met onze gidsen de natuur in en ontdek welke vogelsoorten zich thuis voelen in het landschap in jouw omgeving. De excursies zijn geschikt voor nieuwsgierige beginners én ervaren vogelaars. Bekijk alle excursies op www.groningerlandschap.nl/vogelweek

Groningen

Het antwoord is: **Harsensbosch**
Raad de plaat

Het Groninger landschap. **Mooi dichtbij.**

Foto: Wim Frank

In deze polder vol power broedt iets moois

Zout en zoet ontmoeten elkaar in Polder Breebaart, het eerste binnendijkse getijdengebied van Nederland. Bij vloed stroomt het zoute water uit de Dollard de polder in. Vissen zwemmen mee om zich in het brakke water voort te planten. En duizenden vogels vinden er rust, een broedplek en voedsel. Zo ook de kluut, die met zijn opgewipte snavel zijn favoriete kostje, de zeeduizendpoot, uit het slik zeeft. Geen wonder dat hier de grootste klutenkolonie van West-Europa leeft. Vanaf Bezoekerscentrum Dollard wandel je zo dit bijzondere gebied in. **Het Groninger Landschap** beschermt het al jarenlang, dankzij deelnemers van de Postcode Loterij. Natuur de ruimte geven, ook dat is **The Power of Postcodes**.

18+ Speel bewust

postcodeloterij.nl

**POSTCODE
LOTTERIJ**

Ontwerpen vanuit het landschap

“Als wij een gebouw ontwerpen, beginnen we altijd bij de plek; het landschap is bepalend voor onze architectuur. Die aandacht voor de omgeving zien we ook bij Het Groninger Landschap. De manier waarop de stichting zich inzet voor het kwetsbare Groninger landschap vinden we ontzettend goed.”

We herkennen onze waarden in hun werk. Bij samenwerkingen zitten we snel op dezelfde lijn. Bijvoorbeeld bij de bouw van vakantiewoning De Kerkuil op Landgoed Ennemaborg. We bouwden de bestaande werkschuur om tot een ingetogen gastenverblijf dat het prachtige landgoed op geen enkele manier overschreeuwt.”

David de Boer (links op de foto)

en Jan Clots (rechts)

Oprichters en architecten van +Peil Architecten

Vrienden van Het Groninger Landschap

Het Groninger Landschap wordt gesteund door veel bedrijven. Deze Vrienden maken het beschermingswerk mede mogelijk.

+Peil, Bureau voor Architectuur en Stedenbouw | Groningen

Algemeen Belang Dela | Groningen
Arbor Noord Nederland Boomverzorging | Groningen
Bano | Groningen
Bedrijvenvereniging Zuidoost | Groningen
BENK Advocaten | Groningen
Bitsiel B.V. | Groningen
Bureau Sicko | Groningen
Caraad Belastingadviseurs | Groningen
Coöperatie voor Agrarische Bedrijfsverzorging Abiant | Groningen
Cosun Beet Company | Groningen
Daad Architecten | Groningen
Delftechniek | Delfzijl
Dijkstra's Groenvoorzieningen | Uithuizermeeden
Dizain | Groningen
Ecosensys | Zuurdijk
Eenvoudigafscheid.nl – uitvaartverzorging | Zuidbroek
Eneco | Delfzijl
Groenvoorziening A.J. van der Werf B.V. | Bedum
Groningen Seaports | Delfzijl
Haven Lauwersoog | Lauwersoog
Hoekstra Bouw | Noordhorn
Hoveniersbedrijf Schuil | Doezum
Immens interim management & finance | Groningen
InVra plus | Haren
ITenso | Groningen
Kikkoman Foods Europe B.V. | Sappemeer
Koninklijke Wagenborg | Delfzijl
Laos Landscape Urbanism | Haren
Leeraar & Van Delft installatietechniek | Winschoten
Machinefabriek Bosker | Termunterzijl
Mechielsen loon- en grondverzet | Oldehove
MF Shipping Group | Farmsum
Moving Spirits | Groningen
M. Dorsman timmerbedrijf | Niebert
Mulder Retail | Veendam
Nobian | Delfzijl
OC Bedrijfsmakelaars B.V. | Groningen
Prokan veelzijdig voor kantoor | Groningen
Royal Bodewes | Hoogezand
Sax Architecten | Groningen
Schoonmaakbedrijf Jostra | Noordhorn
Sight Landscaping | Eelde
SmartRanking | Groningen
Stadscrematorium Groningen | Groningen
The Royal NNZ Group bv | Groningen
TRUSTUS Vermogensbeheer | Joure
Urus Europe B.V. | Feerwerd
Van Delden Bouw B.V. | Kiel-Windeweer
Vertisol / Gebr. Plat B.V. | Siddeburen
Vos Groenverzorging B.V. | Roden
Waterbedrijf Groningen | Groningen

Het Groninger landschap. **Mooi dichtbij.**

Het Groninger landschap. **Mooi dichtbij.**

**Het Groninger
Landschap**

Retouradres: Het Groninger Landschap, Postbus 199, 9750 AD Haren

Port Betaald

